
اندیشه‌های نو در
مدیریت و حکمروایی شهری

(مجموعه مقالات)

به کوشش و ویراستاری

جواد مهدی‌زاده



فهرست

- | | | |
|-----|---|--|
| ۷ | جواد مهدی زاده | پیش گفتار |
| ۱۱ | غلامرضا کاظمیان | درآمدی بر الگوی حکمروایی شهری
انواع رویکردهای نظری درباره‌ی حکمروایی |
| ۱۹ | جان پی-یر-گای پیترز؛ ترجمه‌ی محمد تقی زاده مطلق | تحولات حکومت و دولت در عصر جهانی شدن |
| ۳۹ | جواد مهدی زاده | گذار از دولت اقتدار به دولت مدنی
حاکمیت شایسته و ضرورت احیای حوزه‌ی عمومی |
| ۷۳ | کمال اطهری | نگاهی به تعاریف و مفاهیم حکمروایی |
| ۹۱ | راجر دبلیو. کیوس؛ ترجمه‌ی محمدحسین جهانشاهی | مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمروایی شهری |
| ۹۹ | حمید پاداش، بابک جهانشاهی، علی صادقین | حکمروایی شهری و مدیریت شهری در
کشورهای در حال توسعه |
| ۱۱۷ | منیژه لاله‌پور | ضرورت اصلاح نظام مدیریت توسعه‌ی
شهری در ایران |
| ۱۴۷ | جواد مهدی زاده | موانع ساختاری مدیریت توسعه‌ی شهری تهران |
| ۱۷۵ | موسی کمانرودی کجوری | در دهه‌ی ۱۳۷۰ شمسی |

- شوراهای اسلامی شهر، چالش‌ها و تنگناها،
 راهکارها و توصیه‌ها
 ۱۹۷ محمد صالحی‌فرد
 حکمروایی شهری، مبانی نظری و ضرورت
 شکل‌گیری آن در ایران
 در گفت‌وگو با کمال اطهاری، ناصر برک‌پور،
 ۲۱۵ غلامرضا کاظمیان و جواد مهدی‌زاده

پیش‌گفتار

افزایش و گسترش روزافزون شهرها و شهرنشینی، به‌ویژه شهرهای بزرگ، موضوع چگونگی اداره و مدیریت شهرها را به‌گفتمانی گسترده و مجادله‌برانگیز تبدیل کرده و انبوهی از مفاهیم، نظریه‌ها و واژگان جدید را در این باره مطرح کرده است. از چشم‌اندازی تاریخی می‌توان چنین گفت که در دوران جدید - یعنی عصر پیدایش و شکل‌گیری «دولت‌ملت»^۱ها و تغییر بنیادهای سیاسی و اجتماعی کشورها - سه رویکرد اساسی به ترتیب زمانی در مدیریت شهری رواج پیدا کرده است که کشورها و شهرهای مختلف جهان و ایران با آنها درگیر شده‌اند: اول، رویکرد اداره‌ی شهری؛^۲ دوم، رویکرد مدیریت شهری؛^۳ سوم، رویکرد حکمروایی شهری.^۴

در حقیقت پیدایش و تحول رویکردها و الگوهای جدید در حوزه‌ی حکومت‌های محلی و مدیریت شهری تلاشی است برای یافتن شیوه‌هایی کارآمدتر برای پاسخ گفتن به انبوه نیازها و مسائلی که شهرهای بزرگ، پیچیده و پویای امروز گرفتار آنها هستند. محتوای اصلی همه‌ی این

1. nation-state
 3. urban management

2. city administration
 4. urban governance

کوشش‌های نظری و عملی درس‌آموختن از تجربه‌های جهانی و بهره‌گرفتن از آن‌ها در راه توسعه‌ی پایدار سرزمین، بهسازی زندگی شهری و رضایت‌همه‌ی شهروندان است.

مجموعه مقالات حاضر کوششی جمعی و هدفمند برای شناخت و فهم محتوای اصلی مفاهیم و واژگان حکمروایی شهری و چگونگی بهره‌مندی از آن‌ها در شرایط کنونی ایران است که با شتاب به سوی شهری‌شدن و پیامدهای فزاینده‌ی آن پیش می‌رود. تک‌تک آن‌ها بر اساس علاقه و همت نویسندگان و مترجمانشان، با دیدگاه‌های متفاوت فکری و حرفه‌ای، پدید آمده است که امیدواریم بتواند تصویری همه‌جانبه، ساده، خلاصه و راهگشا از موضوع به دست دهد.

خوشبختانه در سال‌های اخیر گام‌های پیش‌تری برای پیشبرد نظری و عملی دانش مدیریت شهری در ایران برداشته شده و آثار ارزشمندی به صورت تألیف و ترجمه منتشر شده است. هم‌چنین به منظور دقیق‌تر کردن مفاهیم و واژگان و ترویج اصول و روش‌های نوین مدیریت شهری و حکمروایی کوشش‌های گسترده‌ای در حوزه‌های دانشگاهی، مدیریتی و رسانه‌ای در جریان است که امید می‌رود به جایی برسد. در این میان می‌توان به معرفی واژگان جدیدی مانند «حکومت‌داری»^۱ و «اداره‌ی مردمی» برای «حکمروایی» و دقیق‌تر کردن محتوای دانش از این مفاهیم و کاربرد درست آن‌ها در شرایط کشورها و شهرهای مختلف اشاره کرد. شاید تعریف دقیق و جامعی از مفهوم حکومت‌داری یا حکمروایی، برای آمادگی ذهنی بیشتر به خوانندگان و پژوهندگان مفید باشد.

حکومت‌داری اصطلاحی گسترده‌تر از حکومت است. اگرچه این اصطلاح هنوز تعریف جاافتاده یا قابل توافقی ندارد، در گسترده‌ترین معنا به شیوه‌های گوناگون به هماهنگ‌سازی زندگی اجتماعی اشاره

1. governance

می‌کند. بنابراین می‌توان حکومت را یکی از نهادهای درگیر در امر حکومت‌داری دانست. امکان «حکومت‌داری بدون حکومت کردن» وجود دارد. ابزارهای اصلی حکومت‌داری عبارت‌اند از بازارها، سلسله‌مراتب‌ها و شبکه‌ها. کاربرد گسترده‌تر این اصطلاح نمایانگر ابهام تمایز دولت / جامعه است که از دگرگونی‌هایی مانند ایجاد شکل‌های جدید مدیریت عمومی، رشد شراکت بخش‌های خصوصی و عمومی، اهمیت فزاینده‌ی شبکه‌های سیاست و تأثیر بیش‌تر سازمان‌های فراملی و فرولسی «حکومت‌داری چندسطحی» نتیجه می‌شود. درحالی‌که برخی حکومت‌داری را با انتقال از سازوکارهای فرماندهی و کنترل به اعتماد و اتکا بر مشورت و چانه‌زنی مربوط می‌دانند، نظر عده‌ای دیگر این است که حکومت‌داری بر ترجیح «کم‌تر حکومت کردن» و بازار آزاد دلالت می‌کند.^۱

این مقاله‌ها پیش از این در شماره‌های مختلف فصلنامه‌ی تخصصی *جستارهای شهرسازی* (با مدیریت مهندسان مشاور فرهنگ) منتشر شده بود و اینک با اصلاحاتی به صورت کتاب در اختیار علاقه‌مندان و پژوهشگران قرار می‌گیرد. گردآورنده و ناشر این مجموعه از همکاری و هم‌فکری همه‌ی این یاران فرهیخته و دانش‌دوست، و نیز از پشتیبانی بی‌دریغ مدیران و همکاران شرکت فرهنگ، به‌ویژه مدیرمسئول فصلنامه‌ی *جستارهای شهرسازی*، آقای محمدحسین جهانشاهی، سپاسگزاری می‌کنند. هم‌چنین باید از همکاری صمیمانه و همیشگی خانم الهام رحمت‌آبادی تشکر کنیم که در شکل‌گیری و آماده‌سازی این مجموعه نقش ارزنده‌ای داشته‌اند.

جواد مهدی‌زاده

دی‌ماه ۱۳۹۴

۱. اندرو هیوود، سیاست، ترجمه‌ی عبدالرحمن عالم (تهران: نی، ۱۳۸۹): ۱۲.